

Rococo in Roermonds Caroluskapel in oude luister hersteld

RUTGER DINGER

In de interieurs van Nederlandse kerkgebouwen heeft het speelse rococo nauwelijks of geen sporen nagelaten. Er is één duidelijke uitzondering: de Caroluskapel aan de Swalmerstraat in het oude hart van Roermond. In februari van dit jaar werd deze kapel na een grondige restauratie opnieuw in gebruik genomen en nu pronkt ze weer van binnen en van buiten in oude luister.

De bakstenen, gotische kapel, werd in 1398 gesticht als kerk van een Kartuizerklooster. Bij de grote stadsbranden van Roermond (1554 en 1665) liep ze aanzienlijke schade op. Na de tweede brand werden de gotische spitsbogen veranderd in de rondbogen die nu nog het beeld van het fraaie gebouw bepalen.

Een kleine eeuw later, in 1759, was de kapel onder de zeer actieve kartuizer prior *Joannes Snickel* toe aan een interieurverbouwing, een 'face lift' in barok. Geheel volgens de modegrillen van die tijd werd het een vernieuwing in rococo, die duidelijk de Oostenrijks-Habsburgse sfeer ademt. Vooral het stucplafond van het hoge schip is hiervan een typerend voorbeeld. Het was de tijd van 'roemrijk Oostenrijk', de regeerperiode van Keizerin Maria Theresia, de grote Habsburgse vorstin die toen de Zuidelijke Nederlanden – en dus ook Roermond – bestuurde.

KLOOSTERS DICHT

Enkele tientallen jaren later was het radicaal afgelopen met de glorie van het klooster. De zoon van *Maria Theresia*, keizer *Jozef II*, gaf de protestanten in zijn rijk godsdienstvrijheid en bepaalde dat tientallen kloosters moesten worden afgeschaft. In 1783 leidde dit tot sluiting van een groot aantal Roermondse kloosters, ook van het Kartuizerklooster. Het imposante barokke altaar van de kapel kon worden overgebracht naar de oude stiftskerk van Thorn, waar het heden ten dage nog pronkt.

In 1481 kwam het verwaarloosde complex onder de hoede van het bisdom Roermond, dat er een Groot Seminarie in vestigde. En dat bleef het 127 jaar tot deze vorm van theologisch hoger onderwijs in 1968 werd opgeheven.

ARCHIEVEN IN DE GANG

Na het vertrek van het seminarie kreeg het complex vele functies. Verscheidene rijksdiensten gebruiken nu de kruisgang van het oude klooster als archiefruimte. Het is een troosteloos gezicht: rijen ordners en pape-rassen, wat rommelig gestapeld achter on-toegankelijke hekken. De oude kapel zelf

gankelijk is de kerk van daaruit niet. Dat betekent omlopen, naar de Swalmerstraat. Daar is op nummer 52 de ingang van het oude complex.

RESTAURATIE CAROLUSKAPEL

BV Aannemingsbedrijf *Straus van Mierlo* uit Roermond heeft het karwei in en aan de Caroluskapel geklaard. Men is er trots op. Technisch directeur *ing. H.J. Berben* en commercieel directeur *C.Th. van der Werf* vertelden dat Straus van Mierlo veel restaureert en dat graag doet. In oktober van het vorig jaar bestond de onderneming 65 jaar. De jubileumfolder vermeldt: 'restauraties en renovaties zijn ons visitekaartje'. Daaronder zijn de kastelen te Horn, Grathem en Neercanne, de Roermondse Munsterkerk, de St. Martinuskerk in Holtum, de H. Michaelkerk in Thorn, de kapel van Onze Lieve Vrouwe onder de Linden, even buiten Thorn, het Caulitenklooster in Maastricht en tal van oude woningen, kantoorpanden en tehuizen overal in Limburg en in een deel van Noord-Brabant, waar de vennootschap haar werkterrein heeft.

Zo te zien is een rococo-kerkinterieur voor deze aannemer geen moeilijke restauratieopdracht. De heren Berben en Van der Werf

Rijk rococo-interieur van de Roermondse Caroluskapel (Foto Studio Pan, Roermond)

Missiekapel van Heythuysen; uniek voorbeeld van neo-classicistische bouwkunst

H.J. VAN DER BORGH

maken duidelijk dat hier speciale kundigheden werden vereist, die in het bedrijf nooit eerder nodig waren. In nauw overleg met Monumentenzorg en het Roermondse architectenbureau *Zollner bv* werden proeven genomen die ertoe leidden dat het rococo-stucwerk in het gewelfde plafond om de 20 cm werd vastgezet met behulp van fiberstaafjes. De refter met zijn plafond in rococo-ornamenten, dat de aanblik geeft alsof er indertijd met de slagroomsput is gewerkt, zo druk is het versierd, gaf bij de restauratie heel speciale moeilijkheden. Dit plafond vormt namelijk de vloer van een bovenliggende zaal. Voorkomen moest worden dat het stucwerk er al snel weer afvalt. Wie het idee heeft gevonden, weet de heer Berben niet, maar uiteindelijk werd gekozen voor een betonstaalraaster onder de houten vloer boven het stuc-plafond en daarin werden fiberstaafjes om de 20 cm met veertjes vastgemaakt. Daardoor is het geen stijve constructie geworden en kan ze tegen een stootje.

De restauratie aan de Caroluskapel is uitgevoerd door langdurig werklozen die via het Arbeidsbureau en een speciale subsidieregeling bij Straus van Mierlo aan het werk konden. 'We zijn honderd procent tevreden over het werk van die jongens,' zegt de heer Berben. 'We hadden onze twijfels, maar ze hebben enthousiast gewerkt.'

NOOIT ONTSLAGEN

Het bedrijf doet niet alleen in gesubsidieerde restauraties. Het bouwt ook woningen, scholen, hotels, tehuizen, winkels, kantoren, bedrijfsgebouwen en wat niet al. Er werken 140 man en de directie gaat er prat op dat ze, ondanks de malaise in de bouw, nimmer personeel hoeft ontslaan. De oprichter van de zaak, de heer *Hub. Straus sr.*, nu 90 jaar, komt nog regelmatig even langs. Zijn zoon, ing. F. A. Straus, kwam er in 1945 bij en in 1978 volgden de heren Berben en Van der Werf, die de zaak in 1984 overnamen, inmiddels uitgebreid met adjunct-directeur ing. *H. L. C. J. Kolsteren*. Gedrieën weten zij dat het werk niet zonder bekwaam personeel kan worden gedaan, want 'Straus van Mierlo bouwt met de kalender in de hand', is de slagzin, die tot nu toe steeds kon worden gehandhaafd. Wat betekent Van Mierlo in de naam? Dat blijkt oud familiezeer te zijn. Er waren in Roermond twee Strausen in het aannemersvak. Na ruzie verbond de heer Hub. Straus de naam van zijn echtgenote aan het bedrijf. Zo is het maar gebleven.

In de hall, vlak naast de voordeur van het kantoorpand aan de Minderbroederssingel hangt ingelijst een van Hub. Straus' eerste uitgeschreven rekeningen: aan de gemeente Roermond voor levering van een grenehouten poort bij de gasfabriek f 180,-. Hij zal toen in 1920 niet hebben gedacht dat in latere jaren opvolgers nog eens de bedrijfsgebouwen van de Clauscentrale van de PLEM in Maasbracht zouden bouwen.

Een uniek monument in de zin van de neo-classicistische bouwkunst in Nederland, is wel de Missiekapel van Heythuysen, een dorpje 10 km. ten westen van Roermond.

De uit 1851 daterende kapel had oorspronkelijk de opzet van een grieks prostylos tempeltje. De harmonische verhoudingen, de decoraties en de precisie waarmee het gebouw is uitgevoerd, wijzen erop dat het ontwerp van de Missiekapel gemaakt moet zijn door een vakbekwaam iemand, die we moeten zoeken bij de vooraanstaande neo-classicistische architecten.

De missiekapel stond lange tijd op de nominatie gesloopt te worden. Door toedoen van de stichting 'Vrienden van de Missiekapel', die spoedige restauratie van het gebouw zal bewerkstelligen, werd de kapel voor afbraak gered.

Het nu volgende artikel begint met een betoog over de neo-classicistische bouwkunst in het algemeen, waarna een beschrijving van de Missiekapel volgt.

De bouwkunst zoals deze in de negentiende eeuw voorkomt, heeft een historiserend karakter; d.w.z. dat men voor de uiterlijke vormgeving van de gebouwen terug grijpt naar de diverse stijlperiodes uit het verleden, zo ontstaat het neo-classicisme, de neo-gotiek, neo-renaissance etc.

Van invloed op het ontstaan en de verspreiding van het neo-classicisme zijn vooral de ontdekkingen en opgravingen van de Romeinse steden Herculaneum (1738) en Pompeï (1748). Vanaf die tijd lieten de bouwkundig-ontwerpers zich rechtstreeks inspi-

ren door de klassieke Romeinse bouwkunst, en niet zoals tijdens het classicisme door de theorieën hieromtrent. Wel hadden de neo-classicistische architecten een opleiding genoten die wortelde in het achttiende eeuwse classicisme. Er bestond een goed gevoel voor harmonische verhoudingen. Het neoclassicisme wordt vooral gekenmerkt door: strenge symmetrie, rechte lijnen, gladde afwerking (in ons land meestal verkregen door pleisterwerk), zuilgalerijen uitgevoerd als portiek en tempelachtige voorgevels (voorzien van kroonlijsten en

Detailopname van de halfronde ramen in de rechterzijgevel van de Missiekapel Heythuysen; Duidelijk valt het verschil te zien tussen de twee oorspronkelijke en het later aangebrachte raam. De gevel wordt door pilasterstellingen in drie gelijke vlakken verdeeld.

